

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sk/35/2019
Identifikačné číslo spisu: 2018200184
Dátum vydania rozhodnutia: 30.06.2020
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2020:2018200184.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Viery Nevedelovej a členiek senátu JUDr. Judity Kokolevskej a JUDr. Sone Langovej, v právnej veci žalobcu: B. G. D. Ď., nar. XX.XX.XXXX, trvale bytom G. XXX, XXX XX G., právne zastúpený: JUDr. Jana Berecová Titková, advokátka, so sídlom Dubová 2, 949 01 Nitra, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta č. 8-10, 813 63 Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej č. XXX XXX XXXX X z 09.05.2018, o kasačnej sťažnosti žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Trnave, č. k. 48Sa/13/2018-108 z 18. februára 2019, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Trnave, č. k. 48Sa/13/2018-108 z 18. februára 2018 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d ě a ľ š i e k o n a n i e .

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Trnave rozsudkom č. k. 48Sa/13/2018-108 z 18.02.2019 zrušil rozhodnutie generálneho riaditeľa žalovanej č. XXX XXX XXXX X z 09.05.2018 (ďalej len „preskúmané rozhodnutie“) spolu s rozhodnutím Sociálnej poisťovne, ústredie č. XXX XXX XXXX X z 12.01.2018 (ďalej len „prvostupňové rozhodnutie“). Preskúmaným rozhodnutím generálny riaditeľ žalovanej zamietol odvolanie žalobcu a potvrdil prvostupňové rozhodnutie, ktorým bol žalobcovi priznaný starobný dôchodok v sume 472,30 eur mesačne od 08.10.2017, zvýšený podľa § 82 a § 293dx zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) od 01.01.2018 na sumu 480,70 eur mesačne.

2. Za spornú v danom prípade považoval krajský súd otázku nároku žalobcu na vyrovnanie rozdielu medzi súčtom čiastkových dôchodkov z dôchodkového zabezpečenia priznaného žalobcovi českou stranou sociálneho zabezpečenia a zo sociálneho poistenia priznaného Sociálnou poisťovňou a výškou starobného dôchodku, ktorý by bol vypočítaný len podľa zákona o sociálnom poistení, ak by všetky doby poistenia do 31.12.1992 boli hodnotené ako doby získané u zamestnávateľa so sídlom na území Slovenskej republiky, keďže žalobca nespĺňa podmienky nároku na vyrovnávací príplatok podľa § 69b zákona o sociálnom poistení.

3. V odôvodnení rozsudku krajský súd uviedol, že žalobca považoval za zásadnú námietku diskriminácie, odvíjajúcu sa od toho, že výška jeho dôchodkovej dávky pri zohľadnení časti dôb poistenia podľa českých predpisov a časti podľa slovenských predpisov je nižšia, ako by bola výška tejto dávky v prípade získania všetkých dôb poistenia podľa slovenských predpisov. Argumentoval rozhodnutím Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo veci sp. zn. 9So/124/2013, kde bola riešená otázka vzniku nároku žalobcu na vyrovnanie rozdielu medzi obdobne vypočítanými dávkami starobného dôchodku (doby zamestnania pred rozdelením ČSFR odpracované u zamestnávateľa so sídlom na území ČR), v nadväznosti na úpravu článku 39 ods. 1 Ústavy SR v spojení s článkom 12 Ústavy SR. Najvyšší súd Slovenskej republiky tu vyslovil záver, že v prípade, ak určená základná výška dôchodkov ku dňu vzniku nároku na dôchodok v ich súčte po prepočítaní kurzu mien oboch štátov nedosahuje výšku, ktorá by navrhovateľovi patrila, ak by sa pre výšku jeho starobného dôchodku započítali nielen všetky doby dôchodkového poistenia získané tak na území Slovenskej republiky ako aj na území Českej republiky (pred 01.01.1992), ale aj všetky priemerné príspevky od 01.01.1984 do 31.12.1992 (resp. pri použití § 63 ods. 7 zákona o sociálnom poistení aj pred 01.01.1984), potom tento dôchodok musí byť priznaný v sume, rovnajúcej sa rozdielu medzi výškou starobného dôchodku, priznaného Českou správou sociálneho zabezpečenia, a takou výškou dôchodku, ktorá by navrhovateľovi patrila, ak by mu všetky doby poistenia a príspevky do 31.12.1992 bolo hodnotené podľa slovenských právnych predpisov.

4. Krajský súd zároveň zdôraznil, že nemožno opomenúť, že rozhodnutie vo veci sp. zn. 9So/124/2013 zo dňa 25.02.2015 bolo vydané v situácii, keď ešte nebol prijatý zákon č. 140/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej ako „zákon č. 140/2015 Z. z.“), ktorý nadobudol účinnosť 01.07.2015, a bol prijatý práve „za účelom čiastočne eliminovať poistencami negatívne vnímanú skutočnosť, že na základe rozdelenia ČSFR im bol priznaný dôchodok z Českej republiky za obdobia zamestnania pred rozdelením ČSFR a dôchodok zo Slovenskej republiky za obdobia dôchodkového poistenia, resp. zabezpečenia po rozdelení ČSFR, pričom úhrn súm týchto dôchodkov je z dôvodu rozdielných právnych úprav dôchodkového poistenia v jednotlivých štátoch po rozdelení ČSFR nižší, ako by bola suma dôchodku, ak by sa priznal poistencovi výlučne podľa právnych predpisov Slovenskej republiky s prihliadnutím na celú dobu dôchodkového poistenia/zabezpečenia, tak pred, ako aj po rozdelení ČSFR.“ Na účely rozhodovania o dôchodkovej dávke teda došlo k zmene právnej situácie, právneho stavu oproti stavu k dátumu 25.02.2015, kedy bolo vydávané rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 9So/124/2013.

5. Krajský súd upozornil žalovanú na to, že spornou otázkou sa vo svojej činnosti opakovane zaoberal Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutiach sp. zn. 10So/43/2016, 9So/58/2017, 9So/202/2016, 7So/32/2017, aj po prijatí zákona č. 140/2015 Z. z. za obdobnej skutkovej situácie, a to, že žalobca nemal nárok na vyrovnávací príplatok (§ 69b zákona č. 461/2003 Z. z.) a dospel k rovnakým záverom ako Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí sp. zn. 9So/124/2013.

6. V posudzovanom prípade mal síce správny súd preukázané, že žalobca po rozdelení ČSFR, konkrétne v období od 01.02.1995 do 31.01.1998 pracoval na území Českej republiky, avšak ako rozhodujúcu skutočnosť pre prijatie svojho právneho názoru posúdil dôchodkové nároky žalobcu podľa čl. 12 a 39 ods. 1 Ústavy SR považoval to, že žalobca do rozdelenia ČSFR, teda do 31.12.1992 pracoval len na území SR. Postup, podľa ktorého je potrebné rozhodnúť o nároku žalobcu na starobný dôchodok a o jeho výške tak, aby súčet jeho starobných dôchodkov z Českej republiky a Slovenskej republiky po zohľadnení menového kurzu nebol nižší ako dôchodok poistenca, ktorý získal rovnakú dobu poistenia a rovnaké príjmy len u zamestnávateľov, ktorí mali sídlo na území Slovenskej republiky, čo znamená, že doba od 01.02.1995 do 31.01.1998 nebude Sociálnou poisťovňou zohľadňovaná, je podľa názoru krajského súdu v súlade s ústavne konformným výkladom právnych predpisov upravujúcich sociálne poistenie v rámci a v súlade s Ústavou SR a rovnako v súlade s uvedenou judikatúrou.

7. Krajský súd uložil žalovanej, aby v ďalšom konaní opätovne rozhodla o nároku žalobcu na starobný dôchodok a jeho výške a prizнала ho v takej výške, aby súčet jeho starobných dôchodkov z Českej

republiky a Slovenskej republiky po zohľadnení menového kurzu nebol nižší ako dôchodok poistenca, ktorý počas svojho produktívneho života získal rovnakú dobu poistenia a rovnaké príjmy len u zamestnávateľov, ktorí mali sídlo na území Slovenskej republiky.

8. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako kasačný súd podľa § 438 ods. 2 zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“) preskúmal napadnutý rozsudok krajského súdu spolu s konaním, ktoré predchádzalo jeho vydaniu a dospel k záveru, že kasačnej sťažnosti žalovanej je potrebné vyhovieť.

9. Podľa § 69b ods. 1 zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31.12.2017 poistenc, ktorému bol priznaný starobný dôchodok alebo predčasný starobný dôchodok, má nárok na vyrovnávací príplatok, ak:

a) získal pred 01.01.1993 najmenej 25 rokov československého obdobia dôchodkového poistenia, za ktoré mu bol po 31.12.1992 priznaný starobný dôchodok podľa predpisov Českej republiky,

b) získal od 01.01.1993 do 31.12.2003 najmenej 1 rok doby zamestnania alebo náhradnej doby podľa zákona účinného do 31.12.2003,

c) ku dňu, od ktorého žiada o jeho priznanie, má nárok na výplatu starobného dôchodku podľa predpisov Českej republiky,

d) uzatvoril zmluvu o poistení dôchodku zo starobného dôchodkového sporenia, dohodu o vyplácaní starobného dôchodku alebo predčasného starobného dôchodku programovým výberom a nemá na osobnom dôchodkovom účte evidované dôchodkové jednotky tvorené z povinných príspevkov, ktoré nie sú predmetom dohody o vyplácaní starobného dôchodku alebo predčasného starobného dôchodku programovým výberom, alebo mu bola vyplatená suma podľa osobitného predpisu, ak je sporiteľ alebo bol sporiteľ podľa osobitného predpisu,

e) požiadal o výsluhový dôchodok podľa osobitného predpisu, ak získal obdobie výkonu služby policajta a profesionálneho vojaka v rozsahu zakladajúcom nárok na výsluhový dôchodok podľa osobitného predpisu, a

f) suma vyrovnávacieho príplatku má ku dňu, od ktorého žiada o jeho priznanie, kladnú hodnotu.

10. Spornou otázkou v danom prípade bolo posúdenie nároku žalobcu na vyrovnanie rozdielu medzi súčtom starobných dôchodkov priznaných mu v Českej republike a priznaného mu žalovanou a výškou starobného dôchodku, ktorý by mu patril, ak by všetky doby poistenia do 31.12.1992 boli hodnotené ako doby získané u zamestnávateľa so sídlom na území Slovenskej republiky.

11. Nebolo sporným, že žalobca dosiahol dôchodkový vek 08.10.2017, pričom k uvedenému dátumu získal 7.950 dní obdobia dôchodkového poistenia, t. j. 21 rokov a 285 dní, čím splnil podmienky na vznik nároku na starobný dôchodok. Rozhodnutím Českej správy sociálneho zabezpečenia č. R-6.3.2018-428/550 724 7471 zo 06.03.2018 bol žalobcovi priznaný starobný dôchodok vo výške 8.800 Kč mesačne od 08.10.2017, ktorý bol od januára 2018 zvýšený na sumu 9.141 Kč mesačne za obdobie dôchodkového poistenia v českom dôchodkovom poistení v rozsahu 9.034 dní a poistenia v slovenskom dôchodkovom poistení v rozsahu 7.950 dní. Žalobcov zamestnávateľ, u ktorého bol zamestnaný ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky mal sídlo v Českej republike, a preto sa na žalobcu vzťahuje článok 20 ods. 1 Zmluvy o sociálnom zabezpečení, podľa ktorého doby zabezpečenia získané pred dňom rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky sa považujú za doby zabezpečenia toho zmluvného štátu, na ktorého území mal zamestnávateľ občana sídlo ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky alebo naposledy pred týmto dňom. Miesto výkonu práce žalobcu bolo, počas trvania Českej a Slovenskej Federatívnej republiky, vždy len na území Slovenskej republiky.

12. Krajský súd k záveru o nesprávnom právnom posúdení veci žalovanou dospel s poukazom na existujúcu judikatúru (rozsudok sp. zn. 9So/124/2013), v ktorej sa Najvyšší súd Slovenskej republiky zaoberal otázkou nároku na vyrovnanie v prípade, ak súčet dôchodkov z Českej republiky a Slovenskej republiky bol nižší, ako suma, ktorá by poberateľovi patrila, ak by všetky doby poistenia získal iba u zamestnávateľa v Slovenskej republike. Zároveň krajský súd uviedol, že aj keď po vydaní rozsudku sp. zn. 9So/124/2013 došlo k zmene právnej úpravy, najvyšší súd v ďalších rozsudkoch (sp. zn.

9So/58/2017, 9So/202/2016, 7So/32/2017 a 10So/43/2016) aj po prijatí zákona č. 140/2015 Z. z. dospel k rovnakým záverom ako v rozsudku sp. zn. 9So/124/2013. Uvedené tvrdenie krajského súdu je síce pravdivé, avšak kasačný súd poukazuje na to, že všetky vyššie uvádzané rozsudky sa týkali nároku na vyrovnanie za obdobie pred 01.01.2016. Ide teda o rozsudky vydané aj po prijatí zákona č. 140/2015 Z. z., ktorým bol do zákona o sociálnom poistení zavedený vyrovnávací príplatok (§ 69b, § 69c, § 69d zákona o sociálnom poistení), avšak všetky uvedené rozsudky sa týkali žiadateľov, ktorí dosiahli dôchodkový vek pred 01.01.2016. V zmysle ustanovenia § 69b bolo možné priznať vyrovnávací príspevok až od 01.01.2016, pričom zákonná úprava obdobia pred týmto dátumom naďalej absentovala.

13. V prejednávanej veci žalobca dosiahol dôchodkový vek 08.10.2017, teda v čase, kedy už existovala úprava vyrovnávacieho príplatku. V odôvodnení preskúmaného rozhodnutia žalovaná uvádza, že účastník (žalobca) nespĺňa jednu z podmienok nároku na vyrovnávací príplatok, pretože pred 01.01.1993 získal menej ako 25 rokov československého obdobia dôchodkového poistenia, za ktoré mu bol po 31.12.1992 priznaný starobný dôchodok podľa predpisov Českej republiky. Ďalej žalovaná uvádza, že zákon o sociálnom poistení neobsahuje iné ustanovenie, podľa ktorého by mu bolo možné určiť sumu starobného dôchodku, ak by sa aj československé obdobie dôchodkového poistenia získané po 31.12.1992, za ktoré priznala dôchodok Česká správa sociálneho zabezpečenia považovalo za obdobie dôchodkového poistenia podľa slovenských právnych predpisov.

14. Krajský súd sa s touto skutočnosťou (aplikáciou ustanovenia § 69b zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31.12.2017) vo vzťahu k žalobcovi opomenul vysporiadať. Napriek tomu, že uvedené ustanovenie v odôvodnení rozsudku citoval, nevzal ho do úvahy s poukazom na judikatúru najvyššieho súdu, ktorá, ako bolo uvedené vyššie, sa však týkala nárokov za obdobie pred účinnosťou tohto ustanovenia.

15. Krajský súd v ods. 53 rozsudku uviedol, že sudy nemôžu postupovať formalisticky a zohľadniť iba doslovné znenie zákona, ktorého aplikácia môže mať protiústavné dôsledky. Za danej situácie bolo podľa názoru kasačného súdu potrebné vysporiadať sa so súladom právnej úpravy vyrovnávacieho príplatku s Ústavou Slovenskej republiky. Pokiaľ krajský súd dospel k záveru, že ustanovenie § 69b zákona o sociálnom poistení môže mať protiústavné dôsledky, nemal odmietnuť aplikáciu v tom čase účinného zákonného ustanovenia, ale v zmysle § 100 ods. 1 písm. b/ zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“) mal prerušiť konanie a podať Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov.

16. Podľa čl. 144 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.

17. Podľa § 100 ods. 1 písm. b/ SSP správny súd konanie uznesením preruší, ak pred rozhodnutím vo veci dospel k záveru, že sú splnené podmienky na konanie o súlade právnych predpisov; v tom prípade podá Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) návrh na začatie konania podľa osobitného predpisu.

18. Súlad zákona s ústavou, ústavným zákonom alebo s medzinárodnou zmluvou, ktorá má prednosť pred zákonom je oprávnený posúdiť len ústavný súd. Ak vznikne podozrenie, či právna norma, ktorú má pri rozhodovaní sporu súd uplatniť, je v súlade s ústavou, ústavným zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, súd je povinný konanie prerušiť a vec predložiť ústavnému súdu na rozhodnutie formou návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov. Oprávnenie správneho súdu na začatie konania o súlade právnych predpisov predstavuje určité hranice uplatnenia sudcovskej tvorby práva v tom zmysle, že správny súd by v jej rámci nemal ísť proti výslovnému zneniu právneho predpisu, ale mal by v takomto prípade postupovať v zmysle § 100 ods. 1 písm. b/ SSP.

19. Vzhľadom na uvedené kasačný súd zrušil rozsudok krajského súdu podľa § 462 ods. 1 SSP a vec mu vrátil na ďalšie konanie. V ďalšom konaní bude krajský súd postupovať v naznačenom smere, vysporiada s aplikáciou ust. § 69b zákona o sociálnom poistení účinnom do 31.12.2017 vzhľadom na situáciu žalobcu, pričom názorom kasačného súdu uvedenom v tomto rozsudku je viazaný (§ 469 SSP).

20. Kasačný súd je toho názoru, že skutočnosť, že ust. § 69b a nasl. (štvrtý diel III hlavy zákona o sociálnom poistení) bolo s účinnosťou od 01.01.2020 zrušené, nie je relevantná vzhľadom na to, že otázka ústavnosti zákonnej úpravy § 69b zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31.12.2017 je určujúca pre rozhodnutie súdu vo veci. V tejto súvislosti poukazuje na názor Ústavného súdu Slovenskej republiky vyjadrený v náleze PL. ÚS 6/2016, v ktorom ústavný súd uviedol: „Preto ústavný súd zastáva stále viac sa stabilizujúci právny názor, podľa ktorého je zo zásady ústavne súladného výkladu (čl. 152 ods. 4 ústavy) potrebné vyvodiť záver, že v prípadoch, ak má všeobecný súd prerokúvanú vec rozhodnúť podľa právneho predpisu, jeho časti alebo jednotlivého ustanovenia, ktorý(é) už bol(o) zrušený(é), ale je v dôsledku prechodných ustanovení tohto alebo iného právneho predpisu uplatniteľný(é) pre rozhodnutie v konkrétnej veci, sa § 41a ods. 4 zákona o ústavnom súde o zastavení konania pred ústavným súdom, ktoré má len právnu silu zákona, nepoužije. Zastavenie konania v takýchto prípadoch by totiž nielen poprelo zmysel a účel konania o súlade právnych predpisov iniciovaného všeobecnými súdmi v súvislosti s ich rozhodovacou činnosťou podľa čl. 144 ods. 2 ústavy, ale by bolo aj v rozpore s koncepciou špecializovaného a koncentrovaného typu kontroly ústavnosti právnych predpisov, z ktorého vychádza ústava, a je tiež výrazom neprimeraného príklonu k formalistickému chápaniu ochrany ústavnosti (PL. ÚS 1/2010; uznesenie z 27.01.2010 o prijatí na ďalšie konanie).“

21. V ďalšom konaní rozhodne aj o nároku na náhradu trov kasačného konania (§ 467 ods. 3 SSP).

22. Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd SR v senáte pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku n i e j e prípustný opravný prostriedok.